

Specimen Inaugurale Medicum Animadversiones Februm Intermittentium Therapiam Concernentes Sistens

Buetzovii: Typis Ioann. Goth. Fritzii, [1777]

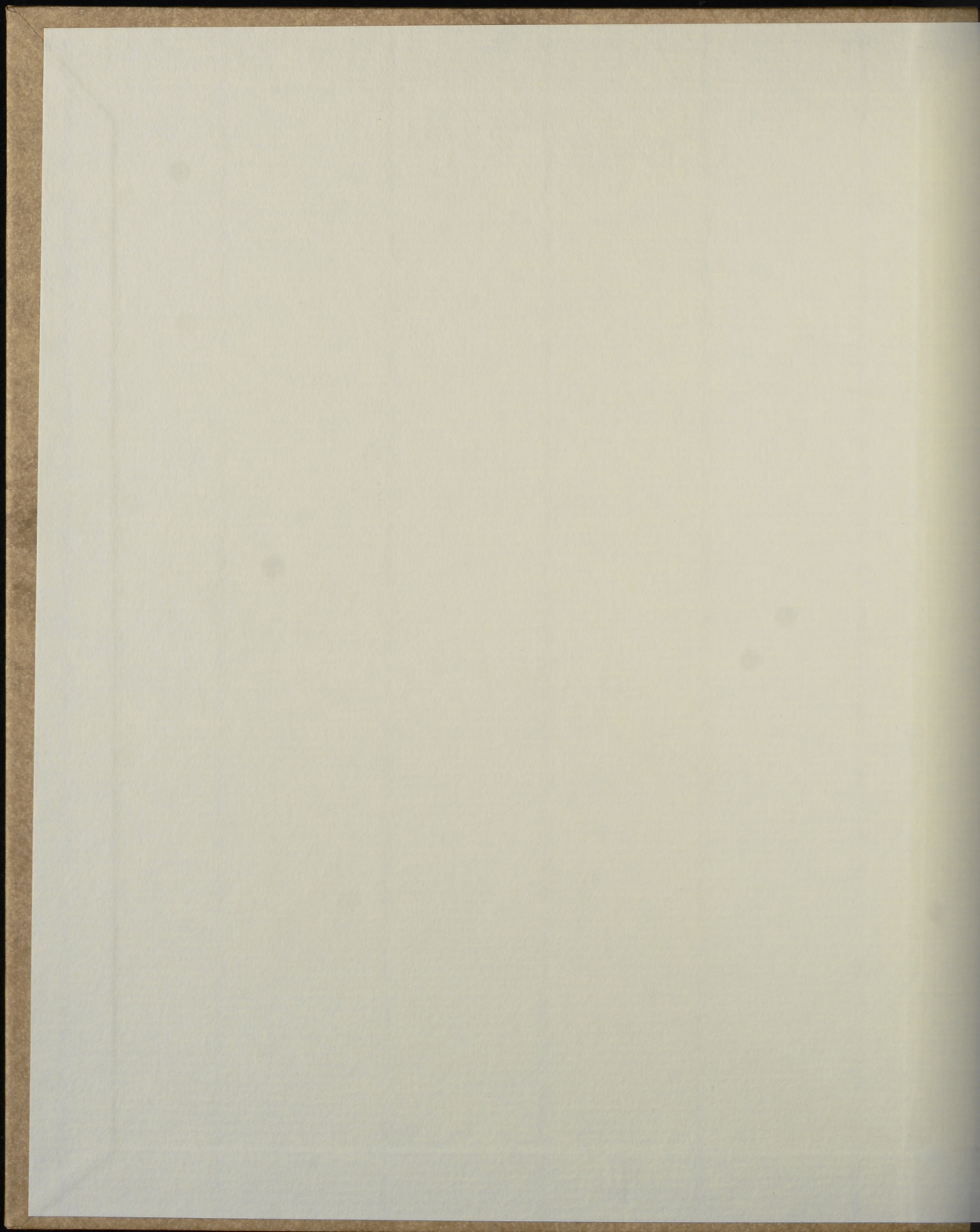
<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn885677870>

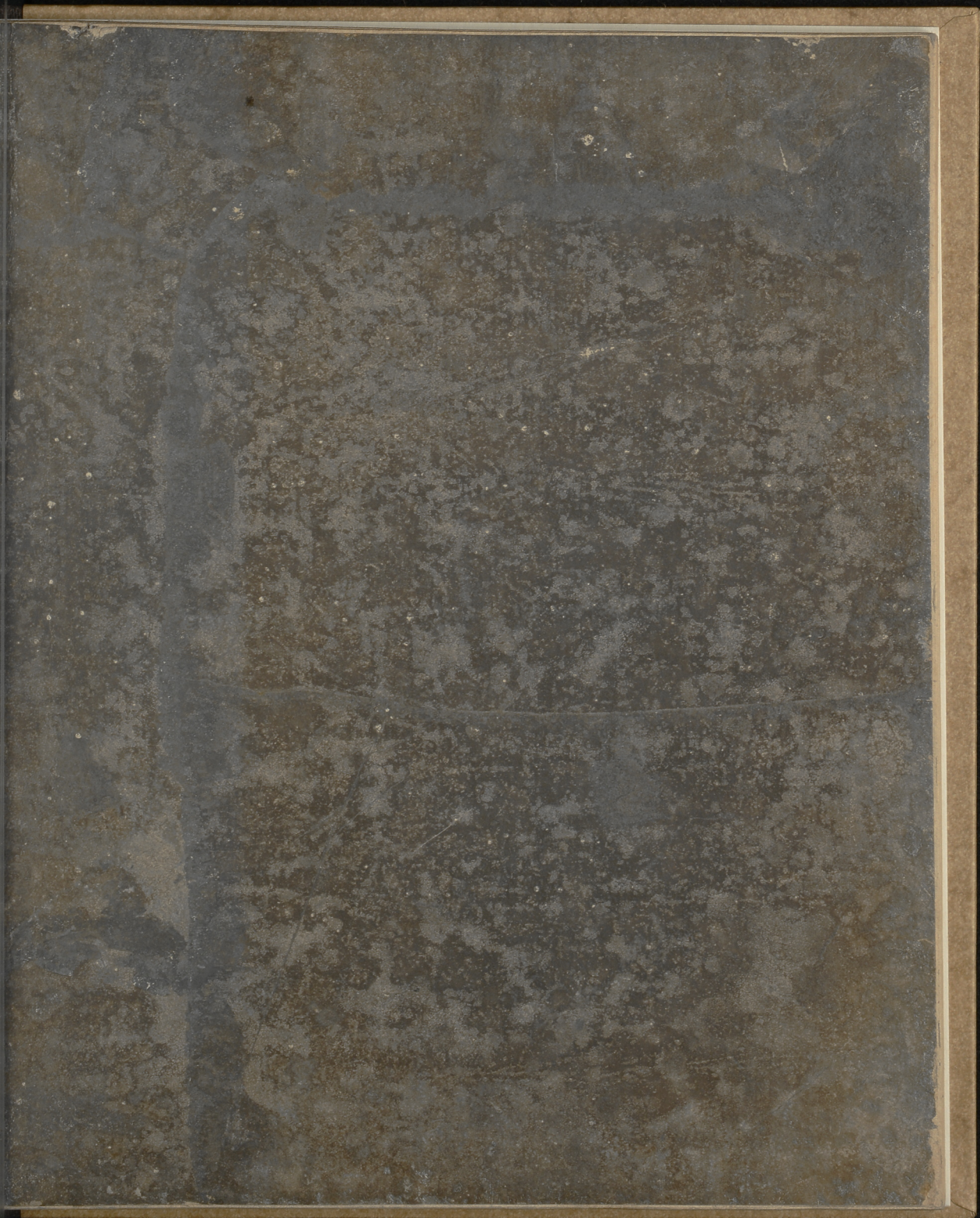
Druck Freier Zugang

Universität Bützow
Med. Fak. 1777
Detharding/Meza de

Bützow 024

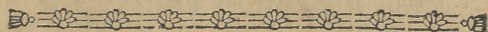

Diag. med.

SPECIMEN INAUGURALE MEDICUM
ANIMADVERSIONES
FEBRIUM INTERMITTENTIUM
THERAPIAM CONCERNENTES

S I S T E N S .

QUOD
DIVINO AUSPICIO

IN

ACADEMIA FRIDERICIANA BUETZOVIIENSIS
CONSENSU GRATIOSAE FACULTATIS MEDICAE

PRAESIDE

D O M I N O

GEORG. CHRISTOPH. DETHARDINGIO

FACULTATIS MEDICAE SENIORE ET DECANO, ET
SERENISS. DUCIS MEGAPOL. CONSILIARIO AULICO

PRO GRADU DOCTORIS

RITE OBTINENDO

AD DIEM JUN. A. MDCCLXXVII.

H. L. Q. C.

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI

SUBMITTIT

AUCTOR

JUSTUS ZADIG DE MEZA

HAFNIENSIS

SOCIETATI MEDICAE HAFNIENSI AB ADIUNCTIS.

BUETZOVII

TYPIS IOANN. GOTTH. FRITZII, SEREN. DVC. AVL. ET ACAD. TYPOGR.

Inter omnes a te citatos auctores et inter omnia a te in
medium prolata pharmaca, nullos ^{neque eorum iudicandi methodum} medicos ^{judaeos}, praeter
patrem tuum clar. deprehendere mihi licuit. Jam vero inter
Judaeos praefatos et recentes suo splendore radiant R. Maimon
Meir Aldabi, auctor maafeh Tobia, Hirshel, Gerson, et reliquos
taceam, qui multa egregia de febribus scripserunt. Neque
vllus datur morbus, pro quo e scriptis vestris medela
exquisitissima ^{haud} facillime reperiri licet. Unus instar omnium
sit R. Meir Aldani in libro Schwile aemuna. Concludo:
R. in describenda februm therapia solummodo prouocat ad
christianos medicos, contra vero judaeos silentio praefert,
ille non modo mancam sistit diff. sed etiam judaeos medicos
pro nihilo reputat. A. E. sicut Formica

Ore trahit quodcumque potest atque addit acervo.

R. afferit, in Judaeorum scriptis nihil extare, quod ad therapiam februm spectat, et ali-
cuius momenti est, ille ignorantiam summam prodit. A. E. HORAT.

Habent sane Specifica optima, quae pro medicina vniuersali iure suo valere possunt.
Arcana ista tecum iam liberaliter communicabo, quibus adiutus Croesi
opes olim collecturus es.

1. Remedium Specificum contra enormes motus febriles, qui circa exitum
Sabbathi, eo momento, quo alter Stomachus, ut nosti, abitum parat,
se se exerunt, est pyxis illa aromatibus repleta, quae naso admo-
ta omnes motus conuulsiuos statim sedat.
2. Medicamentum Specificum contra febres, immo contra omnes morbos
capitis, gutturi, ventris, officium est Studium legis, prouti dicitur Pro. 11, 14.
מרבח תורה מרבח חיים et vniuersae carni suae erit sanitas, aut
מרבח מרפא
3. Medicamen Specificum est Nominis mutatio. Nam hac cautela angulus
Senuriel, qui febribus praesidet, egregie eluditur, qui si Samuelis fe-
brem continuare vult, ob nominis illius mutationem in errorem in-
ducitur, et in persona errat, et a malo ipsi intentato abstinere cogitur.

V I R O
DOCTISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
D O M I N O
SALOMONI THEOPHILO
DE MEZA

MEDICINAE DOCTORI, PRACTICO HAFNIENSI,
ET MEDICAE SOCIETATIS HAFNIENSIS
MEMBRO ORDINARIO
PATRI, PRAECEPTORI ET MANU-
DUCTORI SUO
IN UTRISQVE MEDICINAE PARTIBUS.
NUNQUAM SATIS COLENDO

EA, QUA PAR EST, OBEDIENTIA
HANC

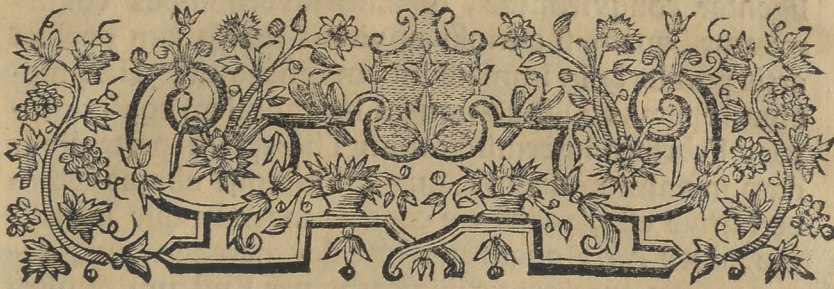
INAUGURALEM DISSERTATIONEM

D. D. D.

JUSTUS ZADIG DE MEZA.

* aut libenter differa-
tionem oppugnam, cuius
argumentum nec intelligo
nec intellegere possim.

Benevolam tuam invitationem lubens arripio, non
quod munus Praeceptoris humeris meis imponi sim passus,†
sed quod animus in te meus id officii genus a me
postulare videbatur. Cum doctis quibusdam Germaniae
et Hungariae Judaeis ex hisce subfellis olim arma con-
tuli, sed tu primus es e Judaeis Lusitanis oriundus,
cuius blandos mores, et doctrinam haud vulgarem,
praecipue autem linguarum orientalium peritiam
probe perspexi, contra quem tela mea vibrandi
data mihi hodie est occasio peropportuna. Quo-
niam autem rara avis in terris nostris es, non
mirum tibi videbitur, si cauere velim, ne hinc auoles.
Quem in finem en tibi laqueos expansos, in quibus
ipse irretiar, studiose diligenterque providebo, operam
dabo, ut quemadmodum Lusitani olim abavos tuos
e patriis sedibus expulerunt, te quoque e tuis
propugnaculis pro virili expellam. Sed nihil
inde tibi est pertimescendum. Ne enim, crede mihi,
habebis hostem quasi pictum, saltem humanissimum,
modo Dubiola mea benigne exceperis.

PROOEMIUM.

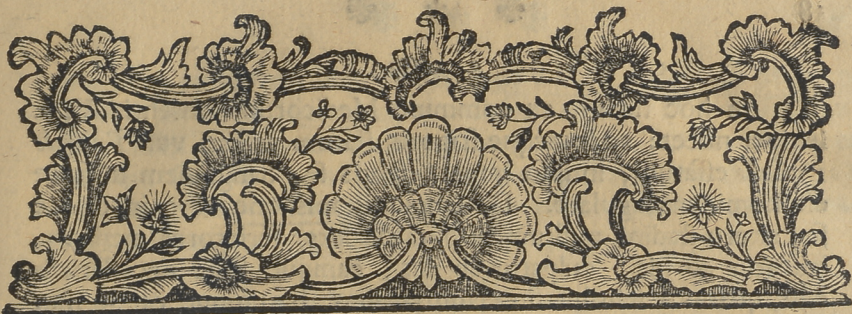
Quicumque in foro medico famam laudemque aucupari sustinet, vix alia ratione facilius eam consequi posse deprehendimus, quam talia offerendo, quæ nuper inventa, neque ab aliis æque tradita sunt, aut ad minimum perhibeantur. Sordent etenim, alia inter, vulgo recensioes morborum sæpius observatorum, e contra, qui novum morbum, inauditum casum, vel inusitatum hucusque remedium, licet nonnunquam de veritate rei haud immerito dubitari possit, in medium profert, vel solo titulo sibi haud raro applausum conciliare studet. Quando e contra quotidianæ Medicinæ praxi plus conducere videtur, si jam inventa, etiam circa morbos frequenter obvios di-

A 3

ligen-

ligenter conquiruntur, & animadversionibus confirmantur, quam si curioso novitatis studio jam prolixa artis pomœria in immensum amplificantur. Hæc mecum reputans, Disputationem inauguralem conscripturus, Febrium intermittentium Therapiam pertractandam in animum induxi, quam non æque ubique tutam certamve esse, variam e contra, incertamque sæpissime, duce *Patre* quam maxime devenerando, cujus lateri praxin excercentis clinicam, per Lustrum & ultra firmissime adhærens, didici. Misfis autem morbi, cum apyrexia ejus satis notissimi, descriptione, nec non caufarum sive remotarum, sive proximarum doctrina utpote hypothesibus innixa, satis adhuc amplum, in quo oratio possit expatiari mea, sola dabit Therapia campum. Ut brevior autem sim, absque obscuritate tamen, in adducendis Scriptorum locis, capitibus, sectionibus aut paginis parum exactus fui, cum ut plurimum ipsissima eorum Verba, proposito inservientia vix aut ne vix mutata afferam.

Attente quidem perlegi diff. tuam sed de meo sensu si iudicem, post finitam eius relectionem, me nihil profecisse, libere profiteor, quod tamen non mea, sed tua culpa mihi euenisse, Jouem ^{lapidem iuro.} Solitus sum, loca auctorem allegata ipse evoluerè, sed viam mihi interclusisti, ne ipse oculis meis videre possim, vtrum recte aut perperam citaveris, mentemque auctorum recte assequutus fueris. Citasti enim auctores tam vage et negligenter, vt nec paginam, nec S. I. editionem, nec denique librorum titulos ^{rite} nominaueris, vt sane oedipo opus sit, et labore plusquam herculeo utatur, qui loca citata conferre et diiudicare velit, num recte aut falso sint prolata. Quæ quæ ita sint, vix effugere poteris, quin sub censuram voceris. Hinc ita concludo:

§. I.

Ut ab Indicationibus generalibus ordiamur, respiciendum esse puto præsertim ad duas medendi methodos, quarum una est symptomatica, seu palliativa, altera curatoria. Palliativa versatur in mitigandis Symptomatibus, a Miasmate febrili producendis ne Aeger vi succumbat morbi, curatoria causam morbi tollere, tandem accessus & periodos febriles impedire tentat. Prior instituitur in ipso Paroxysmo & triplex quidem est pro triplici stadio singulos paroxysmos constituyente, frigoris sc. Caloris & Sudoris. Altera extra paroxysmum & tempore inter accessus medio: utrique scopo valent & externa & interna auxilia, ut de amuletis taceam.

§. II.

Statim autem ac aeger frigore febrili corripitur, lecto committendus, & stragulis probe tegendus, non opprimendus; apud Schenckium legitur: non paucos Juvenes, atque robustos, in tertiana simplicis & exquisita accessione, trium horarum spatio, nimio vestium operimento extinctos fuisse.

L. parum exactus est, in allegandis auctorum locis §. III. ille non modo lectorum commodo, sed etiam subleste fidei est, eamque ob causam in gratam censuram incurrit. A. E.

L. in citandis scriptorum locis tam vage negligenterque versari potest, eum quoque in scribendis receptis hunc morem servare posse, et servaturum esse, maxime est suspectus A. E.

§. III.

// In hoc stadio, ex communi Medicorum sententia V. S. semper nocet: ad huncque frigoris statum referri vult *Pringle* 1) *Celsi* effatum, in ipso impetu febris sc. Sanguinem mittere est hominem jugulare. De sanguinis missione vero in calore seu altero stadio, multum disputatur inter scriptores medicos, laudatur ab his, culpatur ab illis, eamque sæpe necessariam esse, quamvis febribus intermittentibus, harumque causis non medeatur, motus tantum modo inordinatos frænans. Hinc non inepte *Boerhavius*, V. S. nocere per se semper, prodesse alias casu tantum. A nimia sanguinis copia detracta febrim non tantum non tolli, sed plerumque pejorem atque diuturniorem fieri, uno clinici clamant ore. Eo prætermo dum imminuto, sublatus fertur Hispaniarum Princeps. 2)

§. IV.

Inevitabilis tamen censetur in plethoricis valde, in quibus pulsus fortis & durus majorem indicat circulationem & inflammationem internam: quæ & aliquando ter vel quater repetenda, idque præcipue, si Apyrexia imperfectior, ita nempe, ut finito paroxysmo, pulsus naturali sit celerior & potius continuæ sit æmula, enim tum maxime necessarias V. S. repetitas observant *Senac* & *C. Medicus*, in Epidemiis, quarum intermittentes, paroxysmis protractis, adeo pertinaciter continuas æmulabantur, ut posterior quater, prior autem quinquies aut etiam sexies detrudere sanguinem coactus fuerit, priusquam febris impetus mitigaretur. 3) Requiritur quoque, ubi sanguinis evacuationes consuetae vel hæmorrhagiæ suppressæ; inde & in gravidis. In hisce enim duas ob causas præcipue utilis: primo, ob evacuationem mensium suppressam: secundo, ob circulationem per viscera

- 1) *Observations on Diseases of the Army.*
- 2) *SENAC de recondita febrium natura.*
- 3) *Krzowitz Histor. febr. intermitt.*

viscera abdominalia impeditum: nec a V. S. iisdem in pede celebrata metuit Hoffmannus, abortus periculum, immo & lactantibus olim hoc tempore, mensibus fluentibus, jam vero præter morem subsistentibus sanguinem detrahare jubet Maday 1). Hæmorrhoidibus obnoxii optime habentur ab hoc fluxu restituto vel hirudinibus applicatis.

s. V.

Omissa phlebotomia ubi indicata, intermittentem in continuam verti, vel saltem specifico non cedere fertur. Patet igitur evidentissime, quod quamvis ex communi recentiorum sententia, phlebotomia per se non aptum sit remedium in febribus periodicis, cum de foco febrili, qui extra vasa sanguiflua locum habet, nihil detrahat, eam tamen interdum quam maxime conducere, quatenus obviam ire possit multis symptomatibus ac periculis, quæ in corpore præsertim plethorico, nimiam effervescentiam subsequi possunt, inflammationes nempe, & vasorum disruptiones, ut habet Ramazzini 2). Demum & cum Haenio 3) statuendum, si V. S. febriles non tollit insultus, eam aliis remediis viam sternere, impedimenta remove, adeo præcipue necessariam esse in plethora, majori motu &c.

s. VI.

Majorem utilitatem contingit non raro videre, ex sanguinis missione, practicis, in harum febrium curatione. Senac vidit sæpissime febres duplices tertianas unica V. S., in tertianas simplices abiisse. Immo & febrim ad unicam sæpe VSnem absque omni alio remedio siluisse, & legi & ipse vidi, ubi lc. Evacuatio hæc consueta neglecta ansam morbo dedit. Hic ergo chirurgi gladiolus, ut more Sydenhamiano loquar, eodem ictu quo venam pertundit, ipsam etiam febrim confodit.

- 1) Id. ibid. *Negrote male omnino consulit, qui, quam lecto adfixus hæreat, cum, quam Vidui Solenne præcisset, ad pedibus insistendum compellit.*
- 2) Opera medica.
- 3) Rat. medend. Th. XI. *2, semper per se nocere § III.)*

L. afferit, Vidui Solenne, in pede celebrari posse, 3, febriles non semper tollere insultus, ille placitis Judæorum contradicit. A. E. Rapp. V. S. denolat Venæ Sectio. ... Per me licet. Attamen nunquam audivi Venæsectionem in pede celebrari. Celebramus quidem nuptias in pede, h. e. Sallatione non autem venæsectionem in pede celebramus, sed inspicimus, peragimus. sed hoc fuit ex abbreviaturis. Ut eas in receptis ceu pestem euitet fugias, hæc tibi sumo. L. abbreviaturis ad lectorem in errorem, coniciendum, vitur, ille taxandus est A. E.

§. VII.

Extra paroxysmum quoque, seu apyrexias die V. S. institui potest, ubi calor non adeo molestus, nec symptomata admodum gravia, sed tamen plethora eandem poscit. In delirio & affectibus soporosis vesicantia conveniunt ad suras, quibus diutius continuatis, præter stimulum, quo totum mutatur systema nervosum, multum de fomite febrili expellitur, hinc intelligi posse videtur, quomodo quartanam pertinacem ab ustione crurum, aquæ calidæ ope, non prævisa, paulo ante accessionem contingente sanatam viderit *Coliny* referente *Krzwowitz*: nisi forte a terrore inducto deducere velis, quo sæpissime febres curari, postea dicitur.

§. VIII.

Indicationem palliativam externam sequitur interna, quæ per diluentia aquosa, acidiuscula refrigerantia perficitur, ut calor febrilis temperetur. Huic scopo inserviunt theae infusum cum paucis vino rhenano, zythogala, vel panis infusum cum succo citri & saccharo, decoctum avenaceum cum rob. ribesiorum, aliorumque fructuum, nitrosa, emulsiones antiphlogisticae, pro re nata. Sitis potius acidis lenioribus, frigoris tempore præcipue, fallenda quam copioso potu; stomachus enim aliter nimio distenditur fluido & anxietas augetur. Frigida parvis haustis epota non tantum innocens, æstivis saltem temporibus, in calore febrili, sed calidæ præferenda, censit *Cleghorn* 1). Hac, ut obiter notem, absque ullo alio alimento præter panem, affatim hausta per dies aliquot, curatas refert jam sæpius laudatus *Senac* tertianas omnibus aliis remediis resistentes. Vidique ultima epidemia vernali, tertianam recidivantem ter aut quater, hac methodo demum in centurione sanatam.

§. IX.

In sudore, seu ultimo stadio materia febrilis critica expellenda ope infusorum amarorum, e. gr. florum chamomillæ, theæ
adin-

1) *Observ. on the epidemic. Diseases in Minorca.*

adinftar epotorum. Indufii mutatio fub hoc fudore critico laudatur a *Ramazzini*, *Cleghorn*, *DE Gorter*, *Wallefio*, damnatur vero a *Rofenftein*: humida indufia tota, fudorem non amplius imbibere valere, darique fic anſam reſorbitioni miſmatis morboſi in ſanguinis maſſam, e contra ſicca exeſſivum fudorem minuere, ut citius ægri inde convaleſcant, aſſerunt laudatores, metuuntque enim magis a corporis munditie neglecta, in longiore ſaltem morbo, ne inde putreſcentia augeatur. Damnantibus autem videtur inde corpus refrigerari, perque hujus denu- dationem febres anomalas & malignas excitatum iri. Indufia probe calefacta, & lecti ſyndonum cauta mutatio manuum facieive ſubinde tepida lavatio ægris multum placuiſſe, conduxiſſe, non tantum in hoc fudore, ſed etiam in iſſis variolis, ſuppurationis tempore, experientia iterata me docuit.

§. X.

Paroxyſmo ſuperato ad diætã, exercitium, ſomnum, aërem, in quo verſatur aeger, animi pathemata, præcipue ſpectandum: hoc enim tempore cibus dandus, ut vires ſuſtineantur ad alios forſan accéſſus ferendos, quamvis ea ingerenda, quæ novæ accéſſioni obicem ponant, quæque febrî gignendæ oppoſita ſint. Vitanda igitur alimenta non facile ſubigenda, nec in noſtram naturam commode mutanda: hujus commatis habentur pinguiã nimis, ſale & fumo induratæ carnes, olera, legumina, uti piſa & fabæ, nec non lacticia & farinacea, non fermentata, ova indurata, piſcesque molliores & viſcoſiores. Proſunt vero panis bene fermentatus, non recens, bis coctus, & quæ ex eo parantur eſculenta, omnes carnes bonæ notæ, avium molliores piſces duriores conſistentia ut perca fluviatilis, &c. fructus horæi ſiccati, cocti; vinum tenue pro potu valet; cereviſia e contra damnatur tenuis & alba præſertim. Brunna autem cum pane, aromate leniter acvata, probeque cocta, alimentum minius ſolidum præbet haud inſalubre nec contemnen-

dum asfuetis. Cavendum tamen, ne cibi quamvis facillioris digestionis nimia exhibeantur copia, nec dentur novo instante paroxysmo, inde enim morbus ingravescit, & remissus quidem novis insurgit viribus & recidivæ in prorsus jam curatis excitantur.

§. XI.

Abstinentiam ab omnibus alimentis imperabant veteres, ne morbus juxta ac vita, uti autumabant, ab illis nutriantur. *Heraclides* Tarentinus, *Celso* teste, abstinendum in septimum diem dixit: moderatius vero *Celsus* aquam calidam tantum concedebat, nec sine ratione, dum a rigorosiore abstinentia vita periclitari posset: de quo non defunt exempla apud scriptores medicos; sic refert *Tulpius*: se vidisse longam inedia pluribus quartanariis perniciosam fuisse 1) pariter & *Swietenius* vidit aliquoties tentatum fuisse, quartanam fugare, severa abstinentia & inedia, sed semper malo successu.

§. XII.

Tempore integritatis, corpus moderate exercendum, quo ingestorum asimilatio, excernendorum per alvum, urinam & transpirationem expurgatio rite procedant. Moderata corporis exercitia, inquit van *Swieten*, tempore intercalari optime profunt. *Celsus* in quartanarum cura jusit ægros die postero, cum satis quievissent, ambulare, exerceri, ungi, fortiter perfriuari; imo operam esse dandam, ut in ipsam exercitationem paroxysmi tempus incurrat, sic enim sæpe illum discuti dicit, quin & observationes dantur certissimæ, sæpe sola fortioris corporis, cursu, saltu, equitatione ad sudorem usque, exercitatione, vel apyrexias tempore, vel parum ante paroxysmum instituta, intermittentes expugnatas fuisse.

§. XIII.

1) *Observat. Lib. III.*

§. XIII.

Somnus quem natura tempore apyreto incitat, quo corpus a febre debilitatum, blanda refocilletur quiete, longior concedendus: qui præcipue capiendus in alio cubiculo: alioque lecto si possibile, ubi aër purior, tepidus tamen, ut corporis refrigeratio præpediatur, imprimis cum habitus cutis laxior & patientior a sudoribus sub finem accessuum abortis sit, & perspiratio libera fervetur.

§. XIV.

Quantum valeat aër purus ad curandas febres, vel exinde patere puto, quod intermittentes quam maxime endemiæ sunt in solo humido. Hinc etiam intelligere licet, cur autumnales vernalibus pertinaciores, quia autumno tempestas ut plurimum admodum humida, inde *Sydenham* aëris mutationem pro febribus refractariis curandis suadet, per commigrationem præsertim in calidiorem aliquam regionem, sive per mutationem saltem loci in quo primum morbus ortus fuit. Mirum sane esse asserit quantum valeat hæc aëris mutatio ad morbum hunc prorsus abigendum, tandem *Hoffmannus* & *Huxhamus* utilitatem coeli mutationis in quartanis curandis depredicarunt.

§. XV.

Animi affectus sint moderati, ex lætioribus potius quam e tristioribus, ab hisce ultimis enim lentor humoribus inducitur & febrium fomes fovetur. Dari vero quædam animi pathemata, maxima vi in profigandis febribus pollutia, exemplis testantur authores. Præcipua vero sunt subitus terror, potens ira, amor ardens, ac hilaritas vel ingens animi contentio. De quartanario in flumen ex improvviso detrufo curato legitur apud *Schenckium*. De se ipso puero adhuc, terrore incusso ab empirico, & a febre sanato sequentem refert historiam *Sagar* 1) „dum plura incassum febrem

B 3

febrem

1) *Systema morborum symptomaticum.*

febrem tertianam tentaverant, tum accessit me sartor hungarus, qui mihi jurato promiserat, febrē meam cras a se fugandam: Ego his auditis cepi sperare sanitatem, totus jam exhaustus & prostratus viribus, sequenti die, febris nempe die, accepit hic medicus fideliā figulinā ad minus octo mensurarum una mecum ad scaturiginem bis mille circiter passibus a meo habitaculo distantem, replevit fideliā aqua scaturiente gelida; mense augustō hæc acta sunt: & expectabat initium febris, quo observato, imposuit fideliā humeris meis, meque titubantem sub hoc onere infecutus crudelis medicus minis & verberibus ad cursum coëgit; unde miser ego videns serio hoc fieri, collectis ultimis viribus, cucurri sub hac fidelia habitaculum usque meum; & medicus pressis vestigiis me insequens, ubi atrium attigissem, humeris meis insidentem fideliā fortissime baculo percutiens fregit: hinc ergo ex cursu sudore humidus totus terrefactus fui, & aqua undique ruente perfusus, & revera ridicula hæc medicina febre & diarrhoea febricosa me liberavit., Prudenter vero monet *Krzowitz*, quod omnia in medium allata intermittentium fugatarum exempla, licet feliciter cefferint, nemini auctor simus, ut eadem imitetur, cum nullus animi affectuum tanta, quanta terror, mala post se trahat, & adducit ex innumeris casibus, quibus id ostendi potest, unicum, quo patet, foeminam febre laborantem, dum situlam aqua frigida repletam, in ipsam, ut a molestissimo morbo liberaret, effundebat maritus uno impetu, ut hoc facto pavorem incuteret, simul animam efflasset.

§. XVI.

Præterea tempore inter paroxysmos medio, annitendum, ut febrium reditus præpediatur, dum materiam febrilem corrigimus, evacuamus, specificæque oppugnamus, nervisque robur inducimus. Evacuantia sunt emetica, cathartica, sudorifera; corrigentia varia admodum existunt, amara puta, salina, mercurialia: specificorum optimum datur in universa medicina, peruanus sc. cortex.

§. XVII.

§. XVII.

Emetica igitur egregie quam sapissime profunt, vidique multoties ab uno emetico apyrexias die, vel aliquot horis ante accessum futurum, jejuno ventriculo, propinato, morbum omnino depulsum; & *Forestus* 1) huic remedio tantam tribuit vim, modo recte instituto, ut multos hoc unico praesidio convaluisse asserat. *Galenus* plurimos solo vomitu perfecte curatos scribit. Unico vomitorio vel purgante febrem intermittentem plus simplice vice fugatam vidit *Ant. Stoerck* 2), aut adeo imminutam, ut insequens paroxysmus absque molestia ab agris potuerit perferri, quin *Senac* 3) adeo efficacem esse emeticum medicamentum credit, ut eo saepius veluti uno ictu tollantur febres. Si vero superstites sint, imminuitur earum vis: addens id summi esse momenti, dum aliis remediis vix conceditur locus. Autoritate demum si opus esset, plurimorum medicorum confirmare possemus, quod praetermissio emetico, ubi indicatur, rebelles omnino fieri febres, & diurnas. In summa plethora, & si facies impense rubet V. S. ante emesin instituenda.

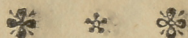
§. XVIII.

Emesis autem indicatur, dum primæ viæ saburra scatent, quod dignoscendum ex lingua fordida & squalida, halitu foetente & sapore nauseoso, vertigine, nausea, accessionem praecedentibus, necque profunt tantum emetica, dum sordes & bilem evacuant, sed dum totum systema primarum viarum movent, nervorum obstructions referant, aliisque remediis febrifugis tutam & certam parant viam.

§. XIX.

Circa tempus emetici exhibendi, dissentiunt quidem medici,

- 1) *Haën mat. med. P. XI.*
- 2) *Annus medicus.*
- 3) *De recond. febr. natura.*

ci, sicut enim, qui emeticum mox post paroxysmum finitum potius exhibendum putant, intra quos præcipuus est *Rosenstein*. Ante paroxysmi insultum commendant *Sydenham*, de *Haën*, qui ait hoc vortorum pluralitate fieri. Materia febrilis, tunc temporis magis accumulata habetur, ut testantur vomitus spontanei hoc stadio oborti. Emeticorum usus statim a paroxysmo, non sine causa proscribitur, ob defatigationem quæ vomitus excipit, cum cæteroquin jam satis a febris defatigatus erit æger, ideo monitum haud contemnendum certo est, ut conemur emetico, uti mos prævaluit, ante paroxysmum dato, ejusdem operatio finita sit ante novam accessionem.

§. XX.

Vomitus spontaneus accessionis tempore obortus, optime tepida & minori cum molestia cietur; dum sic commodius eluitur, quidquid ventriculo molestum. Oxymell squilliticum optime, additur tepidæ. *Celsus* aqua subsalsa hunc provocabat vomitum: *Thomson* 1) vero in illo paroxysmi stadio emeticum dabit, haud satis opportune ut opinor, hoc enim vomitu nihil de materia febrili minuitur, etenim nullum extat exemplum febris sanatæ vomitu spontaneo, qui frigoris tempore ab irritatione & spasmodica constrictione, non autem a colluvie seu febris materiali causa oritur.

§. XXI.

Vomitus ergo arte promovendus, ut primarum viarum sabburra evacuetur extra vel ante paroxysmum: commode sollicitatur paucis granis X. XV. sc. radicis hipecacuanhæ, quæ a quibusdam tartaro emetico præfertur, quia in hac pariter inest roborandi vis, in hoc vero debilitandi potius. Hac præterea certius subvertitur ventriculus, hoc subinde intestina moventur, nec inde tanta consequitur utilitas, teste *Senac* in aureo suo de febrium recondita natura, tractatu. Cæterum solutioni tartari

1) *Krzowitz hist. febr. int.*

tari emetici ad tria vel quatuor grana aquosæ, cochleatim exhibitæ sua non deneganda laus. Cujus usus nec quidem in pueris nec in ipsis gravidis 1) ut sæpius habui observandi occasionem, formidandus ob refractas & parvas admodum doses. A justa dosi vini antimoniati, trihorio ante tertium paroxysmum expectatum propinata, febrim tertianam curatam novit *Allen*, 2) multas tertianas depulsas *Morton*, qui ait, sibi persuasum esse, in antimonio particulas aliquas latitare, quæ mereantur in classe febrifugorum proximum cortici peruviano locum. 3)

XXII.

Est vero, ubi per absentiam signorum (§. XVIII.) enarratorum vomitorio locus denegatur, sed e contra borborygmi, ventris inflatio, lumborumque dolor adfunt, quæ potius purgantium usum indicant, eaque die prorsus a paroxysmo vacuo sumenda. Quæ a lenioribus melius quam e drasticis desumuntur; satis enim est feбри affligi, nec simul operantis pharmaci vehementioris molestia torqueri.

§. XXIII.

Sudor singulis paroxysmorum plus minusve copiosus finem imponens, ideam præbuit medicis, ut & hac methodo tentarent febres curare intermittentes, primis viis præsertim a coluvie depuratis omni. Memoratu dignum est inquit *Tralles* 4) in fragmento, quod de ægyptiaca praxi ad græcos delata conservavit *Aëtius*, verba legi, febrientem ægrum perunctum vestibus obtegendum esse, ut moveatur sudor, salutis optimum indicium, febrimque deinde cessaturam, ita jam ante *Hippocratem*

C metho-

- 1) *Confer. Annotationes meas in Quarini meth. med. febr. No. 13. ad P. 14.*
- 2) *Synopsis univ. med. pract.*
- 3) *Krzowitz l. c.*
- 4) *Usus op. salubr. & nox. P. II.*

methodus sudorifera in intermittentibus curandis in usu fuit. Huicj medendi rationi tantum tribuit *Schacht* 1) ut judicaverit, „vix aliquid certius tutiusque intermittentium paroxysmum præcavere, quam si dato paulo ante eum sudorifero frigus infringas „febrile, quo & tota febris subigi observatur., Frigus & febris ait *Boerhavius*, sudorifero tollitur sæpe, dum aliquot horis ante tempus cogniti paroxysmi futuri, liquido aperiente, diluente, leviter narcotico repletur corpus ægri, dein una hora ante initium paroxysmi elapsæ sint horæ 2). In materia medica ad numerum hujus aphorismi talis formula sudoriferi antipyretici raro fallentis habetur.

§. XXIV.

Fallit tamen & hæc methodus, prisco jam tempore a venerabili vetustate commendata, nec a recentioribus neglecta, aliquando vidi semel vel bis vim febris fractam atque imminutam valde, integre sublatam minime, idque in vernalibus: in autumnalibus enim inutilem omnino methodum reperiit & Pater, reperi & ego --- licet *Sydenham* asserat, diaphoretica largo sudore promotæque valere in utroque genere, indeque jubebat, ut in aegro in lectulo composito, & stragulis undequaque cooperto sudores provocarentur, sero lactis cerevisiato, cui salviæ folia incocta fuere. Quatuor circiter horis ante paroxysmi adventum profuisse pluribus inquit de *Haën* hanc sudatoriam methodum ultro fatemur, sed & aut non profuisse sæpe, aut multis nocuisse, cum scriptores medici notarunt, tum sæpe vidimus. Prudentia igitur & judicio in ea adhibenda opus.

§. XXV.

Hanc methodum raro fallere tamen in tertianis, inquit *Swietenius*, imo & quandoque & quartanas sic curatas asserit. 3)
Vult

- 1) *Instit. med. pract.*
- 2) *Aphorism. d. cogn. & curand. morb.*
- 3) *Commentaria in Aphor. Boerhav. Vol. II.*

Vult vero *Senac*, hanc proficuam magis esse in initiis, quam post longum febrium decursum, neque satis tutam putat in hepatis & aliorum viscerum læsione, in summa cachexia & virium imbecillitate, nec non in plethora & sanguinis orgasmo nimio. Proclivitas in sudores profusos, febris ex remittentium potius quam intermittentium genere, febris salutaris & homini necessaria ut sæpe fit, usum sudoriferorum interdicat. In priori enim statu sanguis nimio privatur latice, obstructions relinquuntur nulla arte dein solvendæ; laxitas solidorum, ut & propensio ad sudorem naturalis magis augetur; in posteriori, febris facillime in continuam degenerare potest. Hac arte in comperto habet de *Haën* 1) homines sibi conscivisse febres continuas ardentis, anomalas & malignas, ex *Bartholino* addens, consilium esse, quod & non paucis profuerit & nocuerit multis.

§. XXVI.

Diuretica dein laudant ad febrem abigendam *Torti* & *Krzwitz*. Verum enim vero, cum nullum afferant exemplum de febris per diuresin solam sanata, & cum plurimis remediis febrifugis vis insit urinas pellendi, aquosis nimirum omnibus, salinis &c. Diureticorum doctrina hoc in morbo in integrum libenter a me negligitur.

§. XXVII.

Materiam febrilem vero corrigunt, alterantque amaricantia præ cæteris, qualia sunt radix gentianæ, quam *Ettmuller* cortici peruano fere succedaneam in febribus statuit intermittentibus, & nonnulli præferre ausi sunt. 2) Tum radix contrayervæ, herba absinthii 3) cardui benedicti, summitates centaurii minoris,
C 2 de

1) *Rat. med. P. XI.*2) *Krzwitz l. c.*3) *Tertianam cortici non cedentem absynthio optime sublaturam semel vidi. Conf. Appendicem, STRACKII observationibus de morbo cum Petechiis, a me additam in observ. III.*

de hisce vero credit *Senac*, quod summum excitent æstum, febrigue non raro addant vires. Idem de gentiana opinatur, de insigniori, acriorive amaritie, quæ ipsi inest, hoc adducens. Quid vero sentiendum de remedio illo febrifugo inter plebem usitatisimo, pipere nempe contuso in cerevisia ante paroxysmum expectatum hausto? Ex eo intermittentem in continuam mutatam vidi nuper in puero quinquenni, jam vero bene se habente. Hisce & similibus sua tamen non deneganda vis antifebrilis in subjectis frigidioribus, laxo admodum habitu præditis, mucidos enim humores incidunt, potenter dissolvunt, & solidorum emendant atoniam.

§. XXVIII.

Laudantur præterea flores chamomillæ romanæ ex omni retro antiquitate, & *Galen*i jam tempore multum inclaruere, qui ipse ut & *Dioscorides* eos inter febrifuga retulit. *Morton* ait: sese vires horum florum æque felices ac certas in hoc morbo debellando expertum fuisse, ac ipsius corticis peruviani. Hisce adde cortices aurantiorum, quorum tantam esse efficaciam in domando febrili fermento, ut illos cortici peruviano pares facere quidam audeant. *Werlhof* binos ægros a quartana liberavit ope pulveris horum corticum ad dracham integram omni bihorio in apyrexia exhibiti 1) -- *Stoerk* 2) mediante dictamno albo in tribus pueris tertianam sanavit.

§. XXIX.

Et ligno quasix demum quartanam superatam refertur; de eo optat *Aurivillius* 3) ut frequentissime in usum trahi possit, cum ad testimonium D. Archiatri & Equitis *von Linnè* & virtutis constantia & commodo usu cortici Kinakinæ longe anteponendum sit, at plura amara antipyretica subinde extitisse, non est quod dubitemus.

§. XXX.

- 1) *Comerc. lit. Nor.*
- 2) *Libr. d. flammula jovis.*
- 3) *Baldinger Syllog. select. opusculor.*

§. XXX.

Amaris, salia neutra, alcalina & terrea antacida præferunt nonnulli sc. Tartarum vitriolatum, arcanum duplicatum, sal marinum; hinc deduci potest, quomodo nonnunquam a muria halecum, & brassicæ falsæ intermittentes curantur, licet id ex appetitu automatico, quo ægotantes erga varia edulia feruntur, quibusve non tantum a febre, sed ab aliis interdum liberantur morbis, explicare contentur alii. Sal polychrestum in quartanis præcipue magnis encomiis extollitur a *Boerhavio*; sal tartari a *Riverio* commendatur, conchæ sine igne præparatæ, testæ ovorum calcinatæ in pulverem rediguntur per aliquot dies sumendæ, donec febris desierit. Sed horum inefficacia in febribus profligandis experientia comprobatur quotidiana.

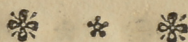
§. XXXI.

Si vero quid de salibus sperare licebit, certe de sale ammoniaco erit, ob insignem resolvendi, deobstruendique virtutem, qua pollet. Multa jam olim nobilitatum dosi ad drachmam & ultra, & ante aliquot paroxysmos repetita, *Muyssi* & aliorum & nostra experientia, inquit *Werthof*, sæpe prodest 1). Sæpissime equidem ejus vis febrifuga adversus febres maxime contumaces innotuit: unde aliquando irritis aliis remediis, ad sal illud sive per se, sive cortici aliisve mixtum confugere coguntur medici., Sal „armoniacum est antifebrile maximum, chinachinæ amaritie sua „stiptica eidem juncta evadit apud me febrifugum a me excogitatum & expertum ait *Baglivius* 2)., Specialius dicitur valere hoc sal in febribus intermittentibus refractariis a granis XV. scrupulo uno ad drachmam semissem, in tali dosi exhibuit aliquando Pater dilectissimus rustico sexies de die, cui per corticem nimis cito febris suppressa visus perierat, cum felici adeo eventu, ut visum recuperaret brevi & omnino sanus evaderet. Frigoris & caloris reciprocas accessiones enim quamvis minus

C 3

regu-

1) *Observat. de febrib.*2) *De fibra motrice.*

regulares, & post corticis usum & post visum amissum, subinde patiebatur: Bis de die propinavit *Casimir Medicus*, ad drachmam integram, *Vogel* ad duas pro dosi 1). Flores salis ammoniaci optimum remedium contra febres intermittentes, censentur ab *Allen*; de eisque affirmat *Boerhavius*, se melius non novisse in calido haustu, una vel duabus horis ante paroxysmum; caute tamen cum eo mercandum, utpote sale acriori videtur, ob vim quam stomacho infert, copiose aut nimis diu usurpatum præsertim ab ægris sensibilibus.

§. XXXII.

Ad salina referri possunt animalia, insecta quædam, sale suo essentiali potenter incidente prædita, uti sunt millepedes, araneæ, araneorumque telæ. „Hæc sola in pilulis convoluta febres „ipsas quartanas, me teste, ait *Senac*„ sustulit, aut per certum tempus earum avertit paroxysmos.„ Parva tamen omnino erat exhibita dosis: carere vero possumus similibus, ubi tutiora, & efficaciora habemus.

§. XXXIII.

Inter adstringentia autem quæ adversus febres commendantur, præcipua sunt radix tormentillæ, gallæ & nuces cupressi, acaciæ radix, alumen, quod erudum in summa putredine præscripsit *Medicus*, est enim antisepticum ex *Pringlii* sententia, & etiam solvente salina simul gaudet vi. *Mead* eo in febribus refractariis intermittentibus utitur, & a *Furstenau* cortici præponitur, ab aliis optime cortici jungi creditur. Quartanæ diurnæ alumine sublata exemplum habet *Chesneau*, parum usitata vero hæc sunt, & forsan in casu peculiari interdum haud inutilia remedia.

§. XXXIV.

Nec silendum est de aloë, qua quidam utuntur, male vero, cum nullam habeant rationem ejus acrimoniæ, quibusdam temperamentis, calidis nempe & ad hæmorrhoides prædispositis quam

v) Sammlung und Beobachtung.

quam maxime noxiam. Quid tandem censendum de nuce vomica, aliisque narcoticis, a *Ludovico* laudata? ad quam pertinere videtur faba sancti Ignatii, quæ non immerito tanquam venena damnant prudentiores & a foro medico prorsus excludenda. Ego ab hac ante paroxysmum data puero sex annos nato, convulsiones productas vidi, per emeticum statim sedatas. Quid de arsenico a quibusdam ut specifico febrifugo laudato? Remedium noxium prædicat *Stoerkius* 1) ab eo igitur penitus abstinendum & cum *Werlhofio* dicendum, „valeant maligna pharmaca, & plena alex, quum & exploratas & securiores medelas, quarum præbia quoad opus sit augere & continuare possis, benigna largiatur natura.“ Nulla etenim est arsenici in cura intermittentium necessitas, cujus parva dosis maximum inducere potest periculum, præsertim diutius usurpata, sæpiusque repetita: quales casus in *Foresto* & *Stoerckio* reperimus.

§. XXXV.

Fit vero interdum, ut pertinacia febrium ob viscerum obstructions, aliis febrifugis mercurialia postulet addenda, quæ a *Ludowigio* præsertim commendantur, & olim specificè contra quartanas in prætio erant: immo nec salivationem inde excitatam pertimescebant, quamvis & ad tollendam febrem haud opus esse salivatione, sed absque hac, mercurii usu, illam superari posse, autument plerique. Si autem febris cum syphilitide comitatur, nullo tum alio antifebrili, quam mercurio solo opus esse, luculento probat exemplo *Monro*. 2) Cortici mercurium, in miasmate venereo afflictis jungit *Medicus*, in verminos, *Pringle*.

§. XXXVI.

Sulphur auratum antimonii tertix præcipitationis, & mercurius dulcis cum extractis amaris in pilulas redacta a multis magni

1) *Ann. med. prim.*2) *Medical Essay of a Society in Edinburg.*

gni fiunt, nec non Plumerii pulvis alterans ex partibus anaticis utriusque diuturno trituratione paratus, tertium sui generis constituens medicamen; neque vomitum neque salivationem excitans.

§. XXXVII.

Sulphuri aurato duas inesse virtutes ait *Unzerus* 1) sc. excretionem necessarias inde excitari, motusque inordinatos compesci: Vomitum, catharsin & sudorem inde cieri nemo inficiabitur, asserit ergo, se quam plurimos absque cortice, unico hoc remedio a febre liberasse; idque tribus ut plurimum præbiis granorum I. II. III. IV. V. VI. pro varia aetate; quarta dosi nunquam opus habuisse, hora ante invasionem datis, post quintam nempe accessionem incipiendo.

§. XXXVIII.

Hisce omnibus sæpissime frustra exhibitis, ægrisque nunc post multos accessus morbis chronicis febres sequentibus, nunc in accessu frigoris, nunc demum in ipso calore febrili e medio sublatis, innotuit tandem summi Numinis gratia Europæis seculo decimo septimo divinus cortex: Remedium illud quo specificè, certo & tuto febris debellatur intermittens, quique rectè fomitem illius petit, modo quidem ignoto, nisi forsan nervos mutando, dum nullas evacuationes sensibiles parit, nisi aliquando in quibusdam Idioyncrasiis, alvinam, quæ vero magis obicem ponit ejus virtuti antipyreticæ, uti postea dicitur; nulla eidem vis alterans humores inest, quæ non in aliis sensibilibior.

§. XXXIX.

Habuit hic cortex suos olim ofores, & varie de ejus vi medica & noxia disputatum est, sed ducibus in italia *Torti*, in angliâ *Morton*, *Sydenham*, *Plymouthii*, *Huxham*, inter arma, *Pringle*, in Minorca *Cleghorn*, vindobonæ *van Swieten*, de *Haën*, in gallia *Senac*, in germania *Tralles*, *Medicus*, *Werlhof*, apud Bata-

1) Hamburg. Magaz.

Batavos *Boerhaave*, hodie ulnis apertis, ab omnibus probis, quibus humana salus cordi est, amplectitur. Decumana enim experientia constitit, nullam eidem vim inesse noxiam, modo rite administraretur, e contra huic soli plurimos vitam debere, quod utinam! de aliis tam certe affirmari posset medicaminibus.

§. XL.

Inter hos, qui præ cæteris vim corticis specificam arguunt, censendum, quod ab omni evacuatione, sive tempore usus sive paulo post instituta, illa quam maxime castretur: inde observatum quod expeditius operetur, si ægri e lecto quotidie surgunt, quam eidem affixi maneant jugiter, dum hujus tempore sudor excitatur, quo vis specifica nimis diffatur. Si in quibusdam diarrhoea ab ejus usu promovetur, sicque mox pharmakon iterum e corpore ejicitur, ei addendum præcipiunt medici opium sc. quartam grani partem, singulis corticis præbiis pro adultis. In hoc casu, ait *Sydenham*, oportet, ut laudanum cum eo, cortice sc. exhibeatur, quominus hanc operationem, tam suæ naturæ, quam modo plane contrario cedere valeat, neque pulvis justo citius per alvum expulsus disperdatur, antequam suo fungeretur munere. 1) In hoc itaque casu, laudani gr. X. vino instillare licet, & post alternam pulveris dosin sumatur, modo diarrhoea persisterit. Memini patrem ægrotam habuisse, quæ a singulis corticis dosibus quater aut quinquies alvum deponebat, eidem succurrit alternatim exhibendo omni bihorio corticis dosin, nunc cum, nunc sine opio. Ita plane etiam *Werlhof*, diarrhoeas, quæ, ubi febris nondum superata penitus est, haud raro se associant, & dummodo excedunt, felicem remedii effectum impediunt, moderari expeditum est, inquit, addito, singulis vel alternis corticis dosibus, levi anodyno v. c. laudani liquidi Syd. gr. iij. IV. vel pluribus, si soporis non urget metus.

D

§. XLI.

1) *Epist. respons. I.*

§. XLI.

Tam contraria censetur alvi immodica dejectio cortici, ut a plurimis Medicis, *Sydenhamo*, de *Gorter*, aliisque, purgationes immo & enemata simplicissima, post febrem corticis ope abactam damnentur, ne febris recidivet & in morbum ipsum de novo ægri incidant, quod & experientia comprobavit in his, qui medico inconsulto catharticum assumpsere ut corticem expurgarent, damnum, nescio quale, hoc in corpore resitante metuentes.

§. XLII.

Maxime etiam præterea opium valere cortici junctum in illis casibus putat *Tralles* 1) ubi febris sine omni materia, a solo animi pathemate, veluti terrore vel nausea exorta est, nullo vitio in humoribus existente, sed sola motuum anomalia peccante: nihil hic prodesse evacuantium, omniumque amarorum & salinorum exhibitionem, nulli bono paroxysmorum iteratus reditus in ægris cætero bene valentibus sibi permittendos esse, dum solum motuum vitium subest, luculento exemplo illustrare haud dubitat, sed in similibus statim exhibendum corticem, parum laudani unicuique præbio addendum vult.

§. XLIII.

Licet §§bus præcedentibus purgantium & alvi ductionis damnum, tempore quo cortex exhibetur, abunde satis ostenderit, haud novum tamen est, aut profus noxium ex *Meadii* 2) sententia, lene aliquod catharticum, rheum puta, vel arcanum duplicatum, cremorem tartari specifico febrifugo adjungere, ea sc. ratione, ut alvus semel vel bis quotidie laxa fervetur, & ab excrementis superfluis liberetur in iis præsertim qui ventrem habent immorigerum. Tali modo præparatus cortex raro vel nunquam frustra datur, observavitque vix laudatus author, quod depulso hac medendi methodo morbo, iterati in eundem lapsus, minor
sem-

1) *De us. op. salubr. & nox.*

2) *Monit. & præcept. med.*

semper fit metus. Hanc methodum practicis sapissime successisse certum est.

§. XLIV.

Vi stiptica & adstringente putant quidam, corticem febres specificè curare, verum de falsitate opinionis facile convinci possunt, dum fortiora adstringentia nihil profunt. Ob eandem vim adstrictoriam blandissimam quidem, rejicitur cortex ab aliis, qui forsan gallas quernas, alumen etc. in usum vocare haesitant: adeo pugnantia admittit subinde humana parum exultatio.

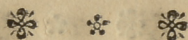
§. XLV.

Stipticitatem nimiam præterea minus aptam esse febribus curandis, vel exinde solum patere potest, quod corticem impen- se stipticum rejiciat *Werlhof*, improbet *Hoffmannus* 1) pariter adstringentium in cujusunque etiam generis febribus usum, minime tamen concedit chinæ corticem cum judicio, habita naturarum & circumstantiarum ratione, debito ordine ac tempore oblatum, talem præstare effectum, sed potius ad promovendas excretiones, ipsamque perspirationem liberiores reddendam eundem aptissimum esse remedium asserere non dubitat. Errant autem fallunturque ii, qui a sola facultate adstringente febrifugum corticis effectum deducere satagunt, dum plura continent principia ad febres sanandas proficua, quæ vero vel plane nunquam in ullo alio medicamento reperiuntur. At vero simul adstrictoria sua vi alvinam evacuationem interdum supprimendo multum nocet, ut tum quidem non modo materia febrilis retineatur, sed & dolores tensivi & anxietates circa præcordia augeantur, quare tutius addit, & omnino consultius est, hoc medicamen vel plane omittere, vel non prius admittere, quam præmissis, quæ crassos, viscidos & tenaces humores attenuandi, incidendi & per alvum evacuandi facultate pollent.

D 2

§. XLVI.

1) *Opuscul. med. pract. Dec. II.*

§. XLVI.

Arridet autem opinio illorum, qui statuunt corticem specificè agere, dum vires suas immediate exercet in nervos stomachicos, inde persuasi, quod cito nimis, sc. ad assumptionem aliquot dosium, certo certius febris depellitur, vel saltem pro tempore supprimitur, eodemque fere modo, ac opium, in stomacho adhuc retentum, dolores subinde sopit & lætam inducit anæsthesian. Vis autem corticis nervina, neminem latere potest, sive experientiam sive auctoritatem consulat. Nuper laudatus *Hoffmannus* statuit, febrem nihil aliud esse quam affectus & effectus systematis nervosi, præter naturam affecti, omniaque in febribus comparentia symptomata, ex systemate nervoso graviter læso deducit; indeque concludit, salubrem & spectatam esse corticis chinæ virtutem, ut roborando solidorum tonum, circulum sanguinis, excretiones, maximeque insensibilem, per cutis spiracula egregie promoveat: in quo inquit, si non præcipuum, certe non minimum intermittentes curandi repositum est momentum. In hoc ergo consistit vis corticis specifica, qua tuto, certo, utroque sexui, singulis speciebus intermittentium ex quacumque natis causâ, in quacunque humorum dyscrasia, pro variâ authorum hypothesis, abortis, medetur.

§. XLVII.

Vim corticis nervinam quidam intendere volunt in amico cum marte connubio, quamvis ultimus per se impar sit febribus sanandis. Post quatuor aut quinque paroxysmos chalybeata, maximo cum successu, addi posse ait *Huxham* (1). Alibi eisdem scopo commendat quotidianum, aquæ spadanae vel pitmontanae, usum; martialium aquarum potu, haud difficillime sanari febres intermittentes & ab aliis traditur.

§. XLVIII.

Oggeritur forsân contra vim corticis specificam, tum quod aliquando post ejus usum sequantur quædam incommoda, infla-

1) *Sandifort Thesaur. Dissert. V. I.*

tio sc. & tumor pedum oedematofus, cutisque flavedo. Tum quod non raro & quidem satis cito interdum febris recidivare soleat, quod utrumque negari non potest, sed hoc minime cortici tribuendum, nam ad prius quod attinet, talia & febres sponte vel sine cortice sanatas sequi, clinici testantur fere omnes, vidi autem & hæc ipsa, ipso curata cortice. *Boerhave* nobilem quendam septuagenarium a nimio emulsionis ex papavere paratæ potu asciticum factum, corticis usu, pristina iterum restituit sanitati. Ante paucos menses mulier hydropica corticis ope, cremore tartari maritati, roborando & pariter diuresin movendo optime restituta fuit. Demum adde, similia nasci posse a cortice male administrato, dari enim quædam requisita minime contemnenda, ad aptum corticis usum, mox dicetur. Ad alterum quod spectat, imputandum potius imo constitutioni epidemice & naturæ febris peculiari, qualis vere prægresso grassabatur Hafniæ. 2do Remedii neglectui ejusque citæ rejectioni, monuerat enim jam olim *Sydenhamus*, quod fugatis per corticem paroxysmis, necesse sit, ut ejus usus per aliquod continuetur tempus, ne febris brevi recidivet. 3tio Cathartico statim ab ejus usu (§. XLI.) assumpto. 4to Inefficaciæ tandem corticis peioris notæ, ut qui forsitan in montium crescit cacumine, si Cartheuifero 1) fides, vel alterati quocunque alio cortice, succo aloës tincto.

§. XLIX.

Corticis adulteratio nunc dierum patet præcipue ex eo, quod *Torti* xvo parva admodum dosi, drachmis puta duabus ad summum febris accessus supprimebatur, & universæ quantitas uncia unius pondere continebatur, quæ trium hebdomadarum spatio consumebatur: sed jam ad minimum uncia requiritur integra ad proximum paroxysmum avertendum, & ultra quatuor non raro ad integram & perfectam sanitatem. Præterea notum est, a quibusdam loco corticis genuini exhiberi corticem cascarilla, quam chinam vocant spuriam, quæque vero in febribus profligandis virtute longissime inferior est. Ne lateant igitur me-

D 3

dicum

1) *Fundam. mat. med.*

dicum bonitatis notæ, sit genuini corticis chinæ facies exterior scabra, aspera, atque fusca, pallidis hinc inde punctis maculata, colore cinamonum referat, sapor fit leniter nec ingrante amarus, facile dentibus friabilis, non ligneus nec vetustate iners.

§. L.

De methodo corticem exhibendi sive in substantia, pulveris vel electuarii forma, sive in decocto aut infuso rarius quamvis, tum quoque de dosi generali aut speciali nihil est quod dicam, cum nunc dierum innotescat omnibus. Monendum tamen, dari idiosyncrasias peculiare corticem in substantia non ferentes, qualis erat theologi cujusdam venerandi, qui singulis fere annis tempore verno tertiana affectus, corticem non nisi in infuso ferebat vinoso. Alii ex præjudicio corticem assumere nolunt, inde videntur extitisse varia febrifuga composita, uti sunt pulveres *Mortoni*, *Meadii*, de *Haën*, *Hoffmanni*, *Trilleri*, *Lanzoni*, *Nigrisoli*, *Senac*, *Tozzi*, *Klaunigii*, *Sagari* &c. tum electuaria *Hoffmanni*, *Trilleri*, *Nigrisoli*, Pharmacopœi Genuensis, *Senac*, &c. *Trochisci Heurnii*, vina *Hoffmanni*, *Tissoti* & arcanum *Talbotianum*, quorum tamen plurima basin agnoscunt corticem, cæterum cortex simplex & in substantia, cæteris omnibus præferendus.

§. LI.

Natura & vehementia febris poscit corticem in substantia, quam sæpe, ut paulo ante dictum, delicatioris palati æger respuit, tali, prioribus paroxysmis sopitis; decoctum saturatum dandum vel ejus extractum in aqua stillatitia solutum.

§. LII.

Quod ad exhibitionis tempus attinet, omnes clinici experientia edocti, atque alienis periculis cauti, in apyrexia propinant corticem, ita ut sub principio hujus, usum inchoent illius, desistantque ab eodem, dum tempus paroxysmi futuri imminet, ne tunc aut frustra aut cum periculo etiam agant.

§. LIII.

§. LIII.

Monita quædam necessaria adhuc addenda videntur circa corticis usum. Curandum enim ante omnia, monente *Sydenhamo*, ne præmature nimis ingeratur cortex, antequam suo morbus se marte aliquantisper protriverit, nisi collabescentes & jam fractæ ægrî vires eundem citius sumendum esse dictaverint. Vidi sæpius inquit van *Swieten*, in ægris qui tertianis autumnalibus epidemice grassantibus & pertinacissimis ægrotabant, & imprudenti consilio, cortice peruviano febrim suppresserant, antequam per febrim materia febrilis plerumque in his casibus circa præcordia hærens, expedita fuerat, omnia incassum tentata fuisset, miserosque levi ictero defœdatos tota languisse hieme, donec mense februario tertiana corripere verna, quæ paucis paroxysmis solvebat hærentem in visceribus saburram & per alvum specie liquaminis nigri tenacis & olidisimi expellebat, felici plerumque cum eventu; maximi momenti ergo est hæc regula de cortice; non propinando, nisi morbus jam aliquo duraverit tempore.

§. LIV.

Neque ignotum est, dari quasdam febres depuratorias sic dictas, quæ corpus ad sanitatem & longævitatem disponunt, & a morbis habitualibus liberant. In hisce periculum esset maximum, febrim remedium remedio tollere specifico. A convolutionibus liberari illos, qui quartana corripuntur dixit *Hippocrates* 1) & novimus inquit *Galenus*, morbos comitiales fuisse a quartana diu infestante discussos. Cephaleam per annos affligentem, periodice recurrentem, cessasse toto illo tempore, quo quartana tenebatur aeger, observavit van *Swieten*. Dolorem inveteratum humeri dextri, in homine, pariter vidit evanuisse, dum quartana febris illum corripiebat, cujus per sex menses durantis pertæsus corticem sumit peruvianum, tali cum effectu, ut quartana abiisset quidem, sed redierit humeri dolor. Post mensem
redit

1) *Aphorismata*.

rediit quartana, quam patienter ferens, donec sensim sponte decederet, a molesto illo dolore postea immunis vixit. Palpitationes cordis violentissimas, incognitum toties, quoad suas causas malum, nec minus ad quævis sæpe remedia rebelles, sanavit quartana, in celeberrimo mathematico de la *Hire*, qui postea sanus ad septuagesimum octavum annum vixit, suo confirmans exemplo, ut cel. habet author, quartanam & ab inveteratis malis liberare & ad longævitatem disponere. Rheumaticos, scabiosos, podagricos affectus, feбри intermittente sublato, exemplis & propria experientia petitis, confirmare liceret, ait *Senac*. Hinc patet, quam infelici eventu quandoque hæc supprimuntur febres, quæ secus in summum aegrorum, ad graves morbos dispositorum emolumentum cessuræ essent. Pathemata hypochondriaca nulli medicinæ cedentia, quartana & tertiana evanuisse vidit *Hoffmannus*. Paralytin Brachii ac manus intermittente ex toto feliciter sustuli, testat *Krzowitz*.

§. LV.

Febres vernaes præterea non tam cito poscunt corticem, quam autumnales, & nunquam ante quam post quatuor aut quinque, ad minimum, paroxysmos exhiberi conducit. Ab ejusdem usu intempestivo vidit *Torti* rheumatismum, epilepsiam, convulsiones, Pater raucitatem annuam, dum ab ægro moroso, parumque morigero, cortex, invito medico, cito nimis sumebatur.

§. LVI.

Corticis usui dein opponitur, ut quibusdam visum, inflammatio interna, hanc vero non prohibere ejus usum contra *Torti*, *Boerhave*, van *Swieten*, asserit *C. Medicus*. 1) Sed ut melius inflammationi obicem ponatur, cortici nitrum addendum putat: nec est quod dubitemus, experientia docente, si febris ex intermittentium aut remittentium genere est, quamvis comitem eisdem se adjungat inflammatio, corticem minime nocere sed profi-

1) Sammlungen und Beobachtungen.

proficuum quam maxime esse, non vero in hisce inflammationibus prothopaticis, quæ continuam & acutissimam comitem habent febrem.

§. LVII.

Ab aliis abscessus aliqua in corporis parte hærens pro contraindicante habetur. At corticem chinæ saluberrimum esse remedium illarum febrium, quæ internas suppurationes, ut pulmonis, hepatis, uteri, renum, aliorumque viscerum comitantur, eo quod humorum corruptioni a resorbto acri nascenti medeatur cortex, pus pro ichore aut sanie bonum conficiat, vires refocillet ægotantis & morbum, sic aut diuturniore tempore, tolerabiliorem reddat, aut fortunatori casu integre cûret. Legitur apud de *Haen* 1) „cæterum non erubesco cum *Mortone* facteri, si mea quid ponderis habent verba, me nonnunquam observasse corticem æque certo & perpetuo in febris phthisica amphimerina, scopum attigisse suum.,,

§. LVIII.

Corticis præstantia eo magis commendabilis habetur, quod si indicatur, omni sexui, ætati, temperamento, aptum sit medicamen: gravidis, puerperis, & menstruas purgationes patientibus tuto datur, etenim non supprimit has evacuationes, nec sistit ante tempus.

§. LIX.

Non tantum in perfecte intermittentibus, sed & remittentibus vel & larvatis, quæ sub specifico symptomate periodice revertente se produunt, sive cum pyrexia sive apyrexia unicum & tutissimum remedium est cortex. Quo autem vehementius fuerit illud symptoma, metumque majorem de interitu ægotantis minitans, dum sc. caput obrepit, apoplexia, comate nempe, vel cor syncope aut simile quid, eo citius & absque ulla mora & quidem post secundum accessum, statim cortex porrigendus.

E

§. LX.

1) *Rat. medend. P. XI.*

§. LX.

Non tantum vero interne, sed & externe non raro hic fert cortex opem: etenim qui corticem ore assumere pertinacissime respuunt, curari possunt per enemata ex ejus decocto, pueris tamen citius solet opem ferre quam adultis. Hac methodo *Baglivius* puerum curavit quinquennem; a *Torti* quoque commendata habentur. *Sydenham* clysteris beneficio per triduum quadriduumve in apyrexia exhibiti tertianas vernaes a se nonnumquam curatas fuisse narrat, quod etiam præcipue in tenera ætate, suis experientiis compertum habent *Werlhof* & *Pater*.

§. LXI.

Methodum corticis peruviani in clysmate ægris administrandi tradit *Krzowinius*. sc. imo intestina uno alterove clysmate ex melle cum sale genuino vel simili prius eluantur, quam cortex injiciatur, ne fœces ibidem hærentes obstant, quominus hoc retineri & resorberi queat. 2do dosis corticis in enemate sit tripla vel major, quam quæ ore ingerenda foret, imprimis si hæc enemata non debito tempore ab ægris retinentur. 3tio quantitas enematis ne excedat pondus vel mensuram unciarum quinque aut sex in adultis. Unciæ unius vel alterius in junioribus, ne mole sua alvum moveant. Tribus monitis quartum addendum non inepte puto, sc. quod ter ad minimum de die tale injiciatur clysmata febrifugum; laxans vero semel alternis diebus sufficiat.

§. LXII.

Cataplasmata & epithemata e cortice paranda abdomini applicanda pro infantibus laudat *Rosestein*, & olim varia epithemata variis corporis locis adhibebantur a certis tunc dierum pro efficacioribus febrifugis habitis, ut per inhalantes cutis venas remedium vis nervos attingens, eorum systemati mutationem induceret & venis resorpta & ad humorum massam delata internorum medicamentorum vice fungeretur: in tenellis saltem & delicatulis & licet ut plurimum talia epithemata, internis præcipue

que omisſis, fruſtra uſurpentur, plura dari tamen exempla februm intermittentium per hæc curatorum teſtatur van *Swieten*.

§. LXIII.

Pertinent hunc epicarpia ex rebus acribus, alio puta, camphora, cantharidibus, erigero ſeu ſenecione, lardo muriatico, ranunculis, ſinapi ſemine, & ſimilibus ad carpos manuum ut plurimum, nec raro ad plantas pedum, poplites, axillas, cardiacam, ſpinam dorſi, epigaſtrium &c. eidem intentioni adhibita. Temerarium hoc genus eſſe remedii, ſi ex virulentis præcipue, monet *Foreſtus*, & ſane ſi diutius in eadem corporis plaga ſinantur, periculofum, cum rodendo ipſos nervos tendinesque affeciſſe, plures ingenti ſuo damno experti eſſent.

§. LXIV.

Balnea demum ex cortice parata commendat *Alexander* 1) ſed nimia requiritur ſpecifici quantitas, & prætioſum admodum evaderet remedium a ditioribus vix obtinendum. Facilius vero impetranda forent ſimplicia, ſive calida ſive frigida jam a *Celfo* in uſum vocata, dein ad ejus exemplum ab aliis uſurpata. Frigida vero Balnea, ſi prudenti cum judicio adhibeantur, monente *Krzowitz*, longe plus efficaciæ quam calida exſerunt, dum contra imprudenter iisdem uſi, nonnulli temeritatis poenâs luerunt: „perquam notum eſt, pergit, homines e frigido balneo egreſſos, calidoque in lecto reſiſtos potenter ſudare, unde ſi aliquo tempore ante imminentem inſaſionem æger frigida immerſus, deinde lecto componatur tepido, ſudore oborto motus febriles elidet., Roborando etiam valere poſſunt balnea frigida, atqui noſtri ævi homines non adeo facile huic remedii generi ſe ſubmittere volunt, nec dum cortice gaudemus, ſane opus eſt.

§. LXV.

Frictiones ſpinæ dorſi quoque non inſimum obtinent locum in febris domandis, tum quia inde ſudor movetur ſæpe,

E 2

tum

1) *Medical. Eſſays and experiments.*

tum quia systema roborant nervorum, dum ad nervorum origines instituuntur, pulchrum sæpe successum tales spinæ dorsi frictiones, pannis laneis calidis una vel altera hora ante futurum paroxysmum, & dein penetrabili aromatico alimento inunctionem ante focum, in hisce febribus curandis inquit van *Swieten*: easdem summo cum successu in quartanis rebellibus instituisse testatur de *Haën*. Ex multa vero observatione elucescit magis, frictionum in febrium intermittentium curatione utilitas, quam ex illa ab Ant. *Stoerkio* relata, ubi febris ad ipsum corticem copiose propinatum, rebellis, solis frictionibus ante paroxysmum institutis, indeque sudore excitato cessit 1). Frictione mercuriali febris, ipsa quidem quartana, si a venereo miasmate ortum habet, una cum lue tollitur, teste de *Haën*. 2) Cæterum ex oleis nervinis stillatitiis & camphora talia parantur linimenta antipyretica.

§. LXVI.

Tandem, ut cum remediis externis simulque cum febrium therapeia finiam, & electricitas a *Krzowitz* indicata recensenda, quæ quam maxime auxiliari videtur, dum systemati nervoso mutationem inducit, quod ex peractis illius ope, in paralyssi, aliisque nervorum morbis, curationibus apparet.

T A N T U M.

- 1) *Annus med. II.*
- 2) *Rat. medend. P. XI.*

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO
DOMINO DOCTORANDO

S. P. D.

P R A E S E S.

Haud adeo insolita deprehenduntur exempla Candidatorum,
qui in rubro Disputationum Inauguralium se Authores
profitentur, licet parum vel nihil ad elaborationem harundem
contulerint. Te quod concernit, propitia veritate hisce profi-
teor, praesens Specimen Inaugurale Tuum proprio Marte con-
scriptum mihi prius a Te traditum esse perlustrandum & cen-
sendum, quam Typographo committatur. Immutatum hoc Ti-
bi reddidi, ut Lector eo magis habeat exploratum, quos in ar-
te sic dicta salutari feceris profectus. Me, quod concernit,
laudo Tuam in concinnando illo adhibitam industriam, & licet
nec nova, nec singularia prorsus exposueris, tamen abunde
declarasti, quomodo in Medicorum assertis examinandis, di-
judi-

*judicandis & explicandis versandum sit. Itaque Tibi bene
merenti summos in Medicina Honores ex animo gratulor, &
Reipublicæ utilissimos profectus Tuos atque labores futuros non
votis solum exopto, sed etiam plane convictus certissime spero.
Vale! Bützovii die 28. Junii Anno M. DCCLXXVII.*

DOCTISSIMO
DOMINO DOCTORANDO
IVSTO ZADIG DE MEZA

S. P. D.

OLAVS GERHARDVS TYCHSEN

SER. DVC. REGN. A CONSILIIIS AVLAE, ORIENTALIS LITTERATURAE
PROFESSOR PVBL. ORDIN. ET BIBLIOTHECAE PRAEFECTVS
IN ALMA FRIDERICIANA BVTZOVIANI.

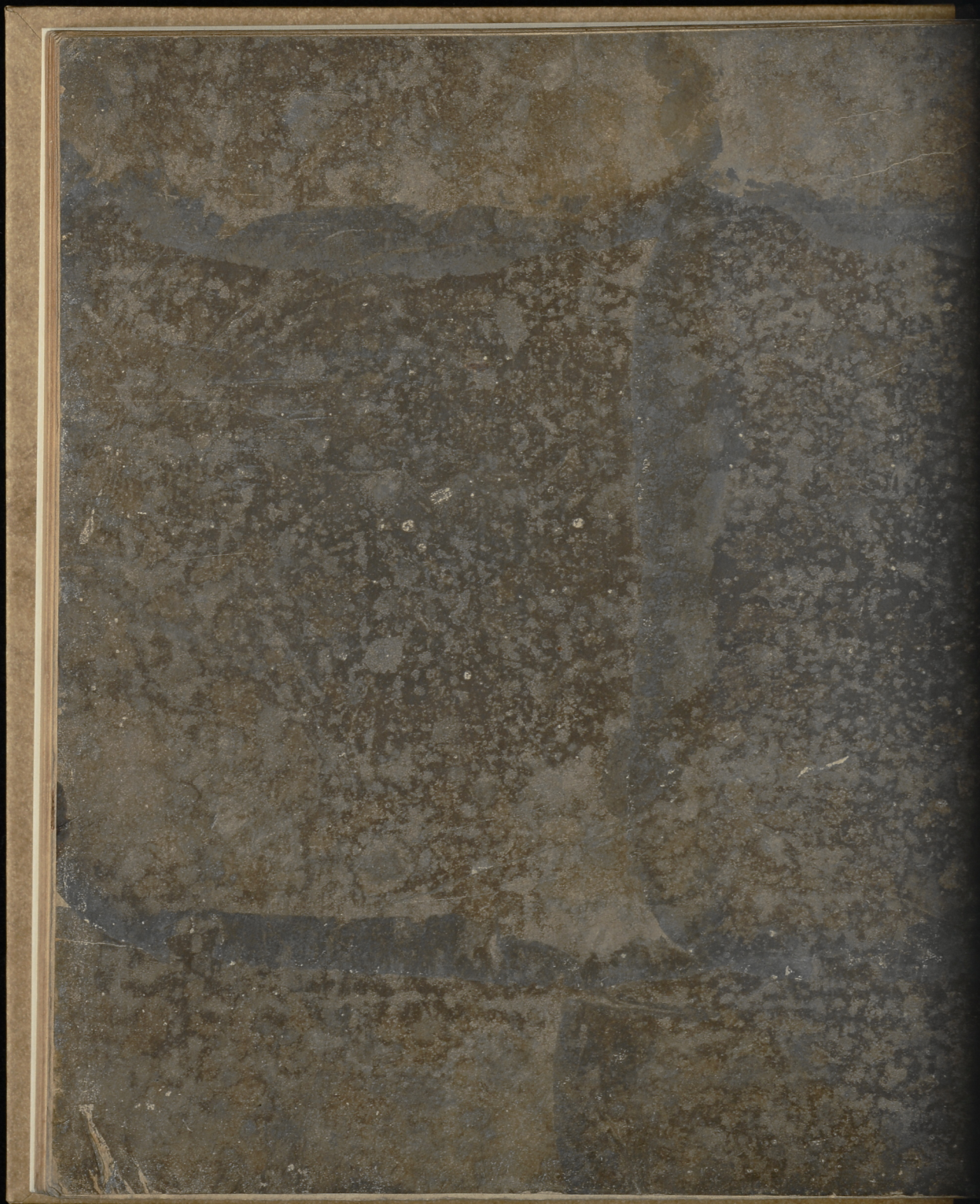

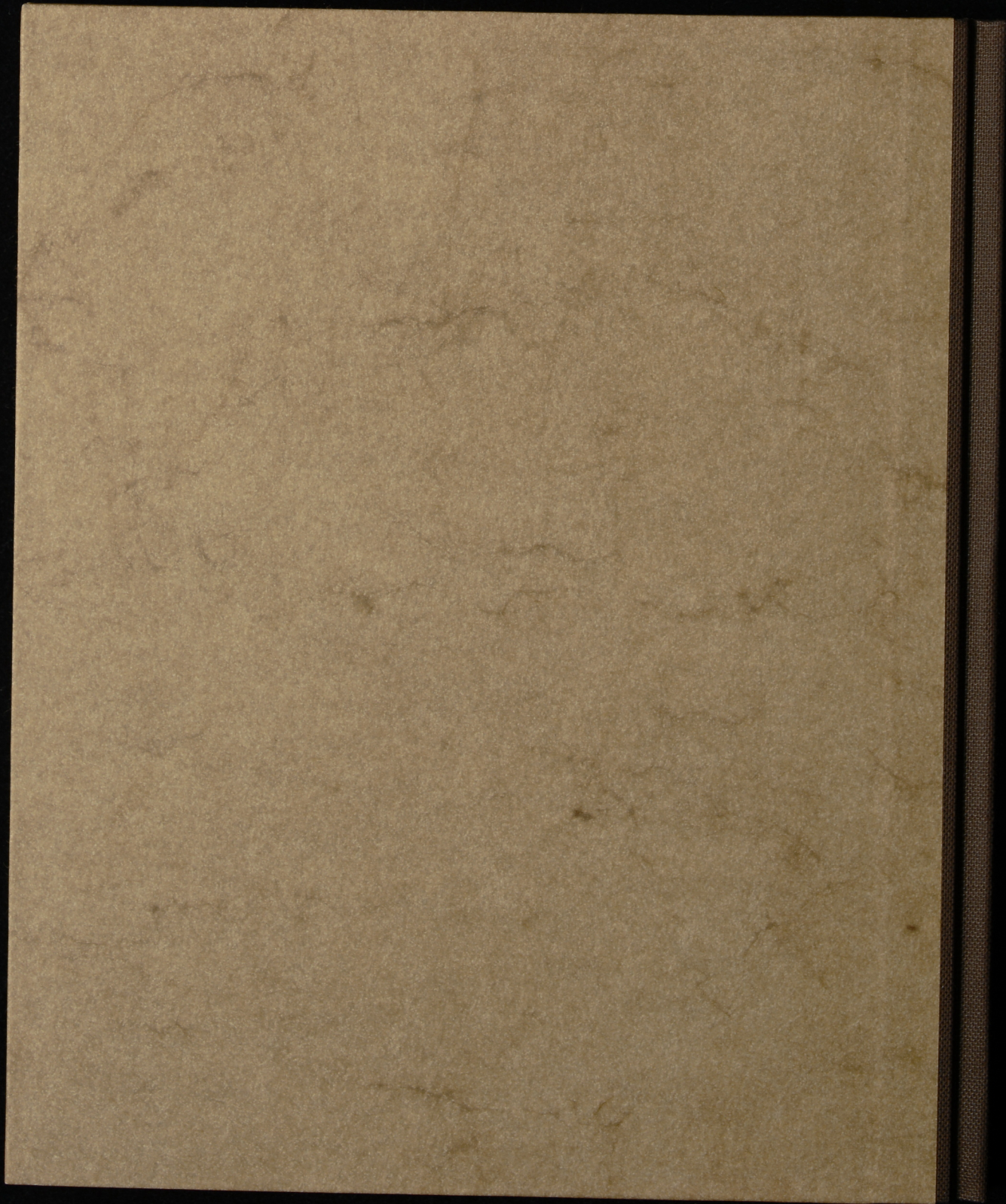
עמד ר' צרוק על מעלת האולם ואמר אחינו ב"י שמעו! הכל
לפי אור"חין (יומא ק"ג שבת ק"ג) ולהקים דברי של צרוק
הכוהן גם אני לכבוד האורח הלז ה"ה האסיא מומחה
החר' צרוק רי מיזא בן הרופא המפורסם כמה"רר שלמה
נר"ו המיוחס בשלשלת יוחסין עד הלל! לא מנעתי פרי עטי
וידי תיכון עמו להעיד עליו דברים ברים מאירים כספירים
מפנינים יקרים ערוכים ושמורים כי מיום היותו פה
מקום הישיבה תלמודו כידו וירבק לבו בשכל טוב ולג
פנה בשום חכמה נכריה כי אם בחכמתא די אכותא
רעותיה ובחקירות ספרי רפואה הוי מרנן יימם ולילוי עלי
כן יהא כאילן דנציב על שופי מוי דאנכיה מבשל בעדנייה
ואטרפוי לא נתרון וכל לבלבוי דמבלבל מגרגר ומצלח
אמנם אני הקטון שבקטנים טעמתי בקצה המטה מצוף רבשו
ומצאתיהו חרוף ובקי בכל מיני לימוד בפלפול ובסברא
ובכל לשונות מוצטרכות לאסיא רבא הן בלשונות רומי
וספרד

וספרד וצרפת הן בלשונות דאניא ואשכנז ואנגליא' ובפרט
העיר עליו החכם השלם אביר ברופאים הישיש וזקן כמהורר
דעטארדינג לרו שר' צדיק שאהכתי כנפשי' מוטחה גדול
בחכמת הרפואה וכל מיני חולאים מקריהם ואותותיהם סבותם
ואחריתם ותרופתם הפליא להתכונן ולדבר דיבור על אופנו
על סברות גאלינו ואבן ס"נא ראשונים ואחרונים וכל זה
ברפואה לא אניס לו' וכרם חכמת הרפואה אשר עד ביאר
אביו רבן של רופאים בכל הפוצות ישראל כסו פניו חרולים'
כתוקף וגבורה כמעשה אביו כן עשה בן זה היחיד ברורו
ויעזקהו ויסקקהו ויטעהו שורק הלא היא כתובה על
ספר דברי הימים' וגם חיבר והעתיק איזה ספרים מלאים
חכמה ואמרי שפרי' על זאת דרכתי את קסתי להזיל כר"ל
אמרתי ולפרוס שבחו של צדיק כי אל אחד בראנו ואב
אחד לכולנו וה' בעתו וברצונו הטוב מתאחד לעם אותנו
וכמים פנים אל פנים כן נפשי בנפש כל רודפים אחר
חכמה וחלילה לעמוד בעצת חכמי ש"ס האומרים שטוב
שברופאים לגיהנם (קירושין ק"ב ואל תקרי לגיהנם אל
לגי הנועם לפי עד') ואין להאריך כי כלתה היריעה ועד
חצי הסיפור לא אגיע ועתה פוקו חזו מאן גברא רב
דלביש מדא בוצא ותכלתא כאשר יסמך בסמיכת חכמים
בישיבה של מטה כן יסמכו הק"ב בסמיכת שכינת
בישיבה של מעלה ויתן מציון ישועת ישראל בימינו במהרה
הלא כ"ד לכבוד התורה ומכבדיה היום ויום ג' ק"ד סיון
תקל"ז לפ"ק

הקי' טיכסן פראפעסור די מתיבתא ביסצויא במדינת
מעקל בורג יע"ל

DOCTISSIMO
OMINO DOCTORANDO
TO ZADIG DE MEZA

S. P. D.

LAVS GERHARDVS TYCHSEN
REGN. A CONSILIIIS AVLAE, ORIENTALIS LITTERATURAE
SOR PVBL. ORDIN. ET BIBLIOTHECAE PRAEFECTVS
IN ALMA FRIDERICIANA BUTZOVIANSI.

עמד ר' צרוק על מעלת האולם ואמר אחינו ב"ש
לפי אורחין (יומא ר'ג שבת ק"ג) ולהקים דברו
הכוהן גם אני לכבוד האורח הלז ה"ה האסיא
החר' צרוק די מיזא בן הרופא המפורסם כמהור'
נרו המיוחס בשלשלת יוחסין עד הלל' לא מנעו
וירי תיכון עמו להעיד עליו דברים ברים מאירים
מפנינים יקרים ערוכים ושמורים כי מיום
מקום הישיבה תלמודו בידו וירבק לבו בשכל
פנה בשום חכמה נכריה כי אם בחכמתא ד
רעותיה ובחקירות ספרי רפואה הוי מרנן יימם
כן יהא כאילן דנציב על טופי מוי דאנביה מבש
ואטרפוי לא נחרין וכל לבלכוי דמכלכל מגו
אמנם אני הקטון שבקטנים טעמתי בקצה המטה
ומצאתיהו חריף ובקי בכל מיני לימוד בפלפול
ובכל לשונות מוצטרכות לאסיא רבא הן בל

